

Raad voor Economische Aangelegenheden

Tekst Janneke Doe

In het verlengde van hetgeen Tom Boesten vanochtend heeft verteld over het beheren van de tijdelijke goederen overeenkomstig het eigen recht van de religieuze instituten en Boek V van de Codex, licht ik kort toe de noodzaak van het hebben van een Raad van Economische Aangelegenheden en de rol die REA met betrekking tot religieuze instituten spelen.

Verplicht adviescollege of financiële deskundigen

Religieuze instituten zijn publieke kerkelijke rechtspersonen. Alle publieke kerkelijke rechtspersonen vallen onder de regels van Boek V van de Codex. In canon 1280 is vastgelegd dat iedere publieke kerkelijke rechtspersoon een raad voor economische zaken moet hebben of ten minste twee adviseurs om de beheerder overeenkomstig de statuten bij te staan in de vervulling van diens taak. Het kerkelijk recht is geen voorstander van om het financieel beheer door slechts één persoon uit te laten uitvoeren. Een zekere deskundigheid vanwege de complexiteit van de wet- en regelgeving en financiële moeilijke kwesties is noodzakelijk om weloverwogen beslissingen te nemen. Om die reden is in de Codex vastgelegd dat iedere rechtspersoon met tijdelijke goederen van de kerk een adviescollege moet hebben dan wel twee financiële deskundigen die de beheerder kunnen bijstaan.

Wat wordt onder bijstaan verstaan? Is dit enkel en alleen adviseren of ook anderszins? De canon verwijst naar de statuten van de kerkelijke rechtspersoon. De rol van de raad voor economische aangelegenheid of van de twee financiële deskundigen hangt derhalve af van hetgeen in de statuten van de kerkelijke rechtspersoon is geregeld. Met betrekking tot religieuze instituten zal onderzocht moeten worden wat er in het eigen recht van een religieus instituut hierover vermeldt.

Samenstelling REA

Hoewel canon 1280 zegt dat het hier moet gaan om financiële deskundigen, is het voor religieuze instituten een aanbeveling om niet alleen kandidaten te benoemen die een financiële achtergrond hebben, maar ook kandidaten die een juridische of een achtergrond hebben in de ouderenzorg. Immers vaak betreft het vermogensbeheer dat met de zorg voor de leden van doen heeft, en de meeste leden van religieuze instituten hebben inmiddels de gemiddelde leeftijd van rond de 80 jaar. Affiniteit met het religieus instituut of met het religieus leven verdient een voorkeur. Belangrijk is dat kandidaten oog hebben voor de wijze waarop religieuze instituten in de maatschappij acteren en hoe de onderlinge verhoudingen liggen binnen een religieus instituut. Zij dienen oog te hebben voor het charisma en eigen recht van het religieus instituut als ook voor de universele kerkelijke regels die betrekking hebben op het vermogensbeheer.

De raadsleden of deskundigen worden benoemd en ontslagen door de overste al dan niet met instemming of advies van diens raad. Dit hangt af van de aard van het religieus instituut en hun eigen recht. Ook is het niet de bedoeling dat de kandidaten van de raad op de bestuurdersstoel gaan zitten. Zij dienen derhalve de nodige terughoudendheid te betrachten en elke schijn van belangenverstrengelingen te voorkomen.

Rol van de REA

Doordat de wet- en regelgeving en financieel vermogensbeheer complex is, dienen religieuze instituten gebruik te maken van deskundigen op dit gebied. Deze personen kunnen besturen van religieuze instituten gevraagd en ongevraagd adviseren op diverse terreinen, maar vooral op het terrein van vermogensbeheer. Het is goed om onafhankelijke mensen van buiten het religieus instituut met een frisse blik mee te laten kijken naar de financiële toestand van het

religieus instituut en hun advies te vragen voor juridische en financiële vraagstukken. Dit komt een zorgvuldig en professioneel vermogensbeheer van een religieus instituut ten goede. Dus niet zo zeer de econoom van het religieus instituut, maar het orgaan binnen het religieus instituut dat de verantwoordelijkheid draagt voor het vermogensbeheer en dat is de overste en diens raad. Sommige religieuze instituten zeggen mij weleens dat zij geen REA of financiële deskundigen nodig hebben omdat zij een goede leken-econoom in hun midden hebben, of een economisch adviseur. Let op deze functies dienen strikt gescheiden te blijven ten opzichte van de REA. Deze functies hebben meer betrekking op de uitvoering van het dagelijks vermogensbeheer heeft een andere rol dan de raad voor economische aangelegenheden. Bovendien ontbreekt in dat geval de nodige transparantie en een controlemechanisme, ter bescherming van het bestuur van het religieus instituut.

Taak van de REA

De belangrijkste taak van de REA is het adviseren van het bestuur van het religieus instituut. De inhoud van de taak van de REA hangt af van de situatie waarin het religieus instituut verkeerd en de omvang van het religieus instituut. De advisering door de REA is met name gericht op de continuïteit van het religieus instituut en het levensonderhoud van de leden. Dit uit zich onder andere in de jaarlijkse terugkomende financiële onderwerpen, zoals advisering over de vaststelling van de begroting, advisering rondom de jaarrekening, de oudedagsvoorziening van de leden e.d. Ook is er een adviesrol voor de REA weggelegd in het bestemmen van het vermogen, advisering rondom de gemaakte afspraken in een beleggingsstatuut, bepaalde investeringen of bijzondere projecten waarbij veel geld gemoeid is, zoals het verbouwen van een klooster, het aangaan van langdurige samenwerkingscontracten.

Het kan verstandig zijn om een speciaal reglement op te stellen voor de REA, waarin praktische zaken worden geregeld over de wijze waarop de REA opereert en hoe de onderlinge verhoudingen liggen indien er ook een leken-econoom of een directeur voor de werkorganisatie door een religieus instituut is aangesteld. Voorbeelden van zo'n reglement kunt u bij ons opvragen. In veel religieuze instituten zien we de ontwikkeling dat naarmate de besturen van religieuze instituten kwetsbaarder worden, de rol van de REA onopgemerkt veranderd of wordt uitgebreid. Bijvoorbeeld in een meer controlerende toezichhoudende rol of zelfs uitvoerende bestuurlijke rol. Deze laatste verandering in taakinhoud kan een valkuil zijn, omdat de REA dan niet meer als adviesorgaan functioneert maar de bestuurlijke rol op zich neemt. Op dat moment is de controlerende werking die van de taak van de REA uit gaat verdwenen. Zo ook de transparantie. Religieuze instituten dienen hierop beducht te zijn. Het is goed om altijd controlemechanismen te hebben ter waarborging van een gezond en goed financieel beheer. Zeker naarmate de bestuurskracht van de religieuze instituten afneemt, of dat besturen bepaalde uitvoerende bestuurstaken delegeren aan anderen. In dat geval is het ook noodzakelijk om eens te evalueren welke rol de REA op zich dient te nemen.